

доц. д-р Павел Павлов
Богословски факултет
СУ „Св. Климент Охридски“
Пл. „Света Неделя“ 19
Регистриран в РАС на НАЦИД по чл. 2б, ал. 2
от ЗРАСРБ под № 29752

14 ноември 2020 г., София

РЕЦЕНЗИЯ

за научните трудове и академичната дейност
на доц. дбн **Дилян Николаев Николчев**,
единствен кандидат в конкурс за заемане на академична длъжност **„професор“**
в професионално направление **2.4. Религия и теология**, по научна специалност
Църковно право и Устройство и управление на БПЦ (ДВ бр. 57/26.06.2020 г.),
за нуждите на **Богословски факултет на СУ „Св. Кл. Охридски“**

Настоящата рецензия е изготвена въз основа на документи, постъпили по конкурс, обявен от СУ „Св. Климент Охридски“ в ДВ бр. 57/26.06.2020 г. Представените документи съответстват на изискванията. Процедурата по конкурса е коректно спазена. Назначен съм за член на научното жури по тази процедура със заповед РД 38-352/26.07.2020 г. на Ректора на СУ „Св. Климент Охридски“. На първото си заседание (Прот. № 1/14.09.2020 г.) научното жури прецени че единственият кандидат доц. дбн Дилян Николчев отговаря на условията и допуска до оценяване представената от него научна продукция в конкурса за заемане на академичната длъжност **„професор“**, по професионално направление: **2.4. Религия и теология** (Църковно право.

Устройство и управление на БПЦ). На това заседание бях определен за рецензент по настоящата процедура.

1. Конкурсът

Конкурсът е достатъчно обезпечен като хорариум. Натовареността се осигурява от лекции по дисциплини в ОКС „бакалавър“ и в ОКС „Магистър“ в Богословския факултет на СУ. Конкурсът за професор по дисциплината е належащ и по следните причини. Доц. Николчев е старшият преподавател към момента в Богословския ф-т с повече от 25 г. непрекъснат трудов стаж на основен трудов договор с Университета. След пенсионирането на о. проф. Радко Поптодоров преди повече от 30 г. в областта на Църковното право няма професор. С този конкурс се финализира едно многогодишно усилие за запазването на традицията и запълването на празнината.

За участие в конкурса доц. дбн Диян Николчев представя списък на публикации, съдържащ **16 заглавия**, в т.ч. **1 отпечатана монография, 2 студии и 13 статии**. Всички посочени заглавия са по научната специалност на конкурса или в непосредствено отношение с нея. Всички са публикувани след хабилитацията му през 2006 г.

2. Данни за кандидата

Доц. дбн Диян Николаев Николчев (р. 18.03.1961 г.) е дългогодишен преподавател, изследовател и публицист в областта на църковно-правната проблематика, съвременни църковни теми, както и в областта на най-новата история на БПЦ, гледана главно през архивите на Комисията по досиетата. Има две завършени висши образования с магистърска степен – по богословие от ДА „Св. Климент Охридски“ (диплома № 624/29.06.1986 г.) и по право от ЮЗУ „Неофит

Рилски“ (2009 г.). Дипломиран специалист (1999 г.) по Римско право в ЮФ на СУ „Св. Климент Охридски“. В трудовата си кариера е учител и технически редактор в Синодално Издателство. От 1994 г. е хон. асистент в Богословския факултет, а от 28 март 1995 г. е назначен за асистент и вече 25 г. без прекъсване е на постоянен трудов договор в СУ (от 1997 г. ст. асистент, от 2000 г. гл. асистент, а от 2006 г. е Доцент по Църковно право в БФ на СУ „Св. Климент Охридски“ с диплома № 23824/2006 от ВАК). Придобива ОНС „Доктор“ през 2015 г. с дисертация на тема: „Екзарх Стефан в разработките на Държавна сигурност преди и след 9 септември 1944 г. (Историко-канонично изследване)“ (Диплома № СУ 2015-128/ 20.07.2015 г.), както и Доктор на науките през 2018 г. с дисертация на тема „Врачански митрополит Паисий и Врачанска епархия (1930 – 1974) през прочита на архивни документи“ (Диплома № СУ 2018-4/ 30.04.2018 г.).

Доц. Николчев е бил член на редколегията и гл. редактор на сп. Богословска мисъл, Ръководител на социални и научни проекти, Ръководител на катедра и Председател на Общото събрание на БФ. Бил е Секретар и Председател на секция „Богословски науки“ към СУБ. Към днешна дата той има множество публикации: 4 монографии, 4 студии и 84 статии в български и международни научни издания. Доц. Николчев е научен ръководител на много докторанти (трима успешно защитили доктори) и магистранти.

3. Монографията

Поради обема на рецензията ще се спра главно на основното съчинение, с което доц. Николчев кандидатства в конкурса, монографията „История, устройство и управление на Струмишко-Драмска епархия (Беломорски дял, 1941 – 1942) и Драмска епархия (1943 – 1944) през прочита на архивни документи“ С., УИ „Св. Климент Охридски“, 2020, 336 стр. ISBN 978-954-07-50-24-8. Най-напред трябва да се

отбележи, че това е тема по която не е работено цялостно и неговото съчинение има изцяло приносен характер за историята, устройството и управлението на БПЦ в по-ново време. Колегата Николчев определено има усет да открива и да работи упорито с архивни източници, към които не се проявява особен интерес. Това е похвално! Монографията запълва една необходимост от подобно съчинение на български език. Още от пръв поглед проличава огромната изследователска и систематизаторска работа по събирането и осмислянето на материала. Прави впечатление прецизната работа с изворите. Наистина е свършена огромна работа с архива и силата на това съчинение е в подробностите и богатата фактология. Привлечена е и библиография по темата. Съгласен съм със заявената от автора необходимост от подобно изследване, но така и не разбрах какво има предвид под т. 4: „колебания в оценката на този период“ (с. 18).

Съчинението е написано с отношение, повествованието се чете лесно и увлекателно. Езикът и стилът са блестящи. Съчинението уместно е разделено на две части, като в първата се разглежда историята и каноничното устройство, а във втората е включена богата фактологическа и статистическа информация от архивите за устройството и църковния живот във всяко едно от селищата и манастирите на епархията. В заключение, смятам че монографията е оригинално съчинение и има необходимите научни приноси.

Познавам от години колегата Николчев и съм наясно с неговия начин на работа. Той има специално отношение към въпроса за обективността и в монографията се е постарал на места доста, потискайки силния си стремеж за крайна и извънмерна критичност. Поздравления за това! Все пак бих си позволил някои малки препоръки. Първо, периодът е военновременен и се постъпва според тези обстоятелства. В този смисъл не може да се говори за дискриминационно отношение към гръцките свещеници (с. 77-78), при положение, че са назначени със заплати като на българските свещеници, а на тези, които все пак са освободени, са

им осигурени скромни възнаграждения за преживяване. Да бъдем реалисти и да не подклаждаме чуждата „историческа пропаганда“, подобно на темата с „българския фашизъм“. Второ, ама наистина приятелски, да работиш толкова дълго с архива и през цялото време да не отидеш да огледаш местата за които четеш и пишеш ми се струва доста странно днес, когато говорим за достъпни места на 300 км разстояние, които човек като Николчев изминава за по-малко от три часа? Част от историческите събития и процеси могат да бъдат лесно обяснени с особеностите на географията. Подобно писане за църковен диоцез без да се познават конкретните места, за които се пише, е характерно за друга епоха. В конкретния случай на изследването определено липсва точно и съвременно географско описание, както и автентична географска литература. В тази връзка бих препоръчал включването и на географски карти, които по-ясно да илюстрират текста. Трето, непрекъснатата крайна критичност към всичко, свързано с българското ми идва малко в повече. Не подкрепям по никакъв начин този „дух на отрицанието“ в българската историография. А подчертаната антицърковност ми навява спомен от революционните времена. Не става ясна позицията на автора и по отношение на Българската екзархия и нейната роля в тези земи – в крайна сметка тези земи български ли са, гръцки ли са, турски ли са? Също така не се познава психологическата ситуация и манталитетът на тези хора. Напр. по въпроса за „материализма“ на свещениците или защо напр. от Св. Врачко много свещеници искат да отидат в Драмска епархия, а от Разложко никой не иска? Има причини за това. Когато се пише историческо съчинение не е задължително да се дискредитира някой. Историкът не е съдник, той нито наказва нито пък великодушно помилва. В този протестантско-моралистичен маниер няма радост, няма положителен подвиг, само грешки, грешки и тук там някой герой от провинциален тип. Освен това липсва, с малки изключения, всякаква богословска литература. Конкурът е по

богословие, а прекалената интердисциплинарност е на път да разтвори богословието.

По темата за еврейския въпрос напълно разбирам колегата – от днешна гледна точка се вижда, че би могло и да се направи повече за спасяването на евреите от Беломорието, но не е коректно да се сравнява Българската и Гръцката църква по тази тема, защото гърците са в друга позиция и е нормално да бъдат по-критични към немците. А по въпроса за отговорността на Неврокопския митрополит за чаршафите и креватите в митрополията ми се струва смешно. Има някои неща в работата, които странно ми напомнят на македонски издания от югославския период.

Извън монографията доц. Николчев предоставя и значителен брой статии и студии като допълнителна продукция, които смятам за напълно достатъчни и отговарящи на предмета на конкурса за професор – Църковно право и Устройство и управление на БПЦ.

Професорът, за разлика от доцента е утвърден преподавател с екип от колеги, работещи около него – асистенти, докторанти. Всеки професор е Alma Mater, своеобразен универсум, завършеност, оригинален шедьовър – нова методология, своеобразност, школа. Това означава нови курсове, възможности за нови хора да преподават и т.н. Надявам се колегата да успее всичко това, което е открил и описал да преподаде и да запали и други, които да допринесат за по-нататъшното разкриване на важни моменти от историята, устройството и управлението на БПЦ в по-ново време. Размечтах се, но само в това намирам някакъв смисъл, останалото е скучно пътуване към НОИ.

4. Заключение

Като имам предвид цялостният дългогодишен преподавателски и изследователски принос убедено подкрепям кандидатурата на колегата Николчев

и препоръчвам на Научното жури да предложи на Факултетния съвет на Богословския факултет при СУ „Св. Кл. Охридски“ да избере **доц. д-р Делян Николаев Николчев** за академичната длъжност „**професор**“ в професионално направление *2.4. Религия и теология* по научната специалност *Църковно право и Устройство и Управление на БПЦ*.

София, 14.11.2020 г.

Св. благоверен цар Юстиниан

(доц. д-р Павел Павлов)